

Violències masclistes. El nom i la cosa

Eulàlia Lledó i Cunill

Hi ha un solvent film titulat *On the Basis of Sex* (EUA, 2018), dirigit per Mimi Leder, sobre Ruth Bader Ginsburg (1933-2020), notòria jutgessa del Tribunal Suprem del EUA (també n'hi ha un documental, *RBG* (EUA, 2018), de les directores Betsy West i Julie Cohen).

Noteu la paraula *sex* del títol perquè quan el van traduir al castellà, van trasmutar *sex* en *género*: *Una cuestión de género* i van descartar-ne la paraula *sexe* que és la que sembla que li correspondria. La lliure traducció es practica en altres moments; per exemple, quan tradueixen una assignatura que Ginsburg imparteix, *Sex Discrimination and the Law* com a *Discriminació de Gènere i Llei*. El món a l'inrevés: habitualment s'argüeix que en anglès s'usa *gender* i no *sex*, i que, per tant, l'anglès tradueix la paraula *sexe*, freqüent en les llengües romàniques, per *gender*. [Posteriorment a l'escriptura d'aquest article, el film ha estat subtitulat en català i han traduït el títol així: Per raó de sexe; és a dir, hi han respectat la paraula *sexe*.]

Però l'ús del mot *sex* en el film no ha d'estranyar; recordem amb quina paraula acaba la dinovena esmena (1920) de la Constitució dels EUA: «The right of citizens of the United States to vote shall not be denied or abridged by the United States or by any State on account of sex»; és a dir, «...per raó de sexe». No és ben bé cert, doncs, que el nostre *sexe* sigui el seu *gender*, que és l'argument que habitualment es fa servir quan es parla de la proliferació de la paraula *gènere* per a substituir paraules específiques i ajustades a diferents contextos. És evident que en les enquestes no et pregunten de quin gènere ets sinó de quin sexe. Una altra cosa és que a l'enquesta li faltin una o més caselles per a cobrir diverses possibilitats.

El títol d'*On the Basis of Sex* és un sintagma extret literalment de l'escrit de Ginsburg per defensar una de les múltiples causes que va dur als tribunals, en la qual es basa la pel·lícula. El moment crucial pel que fa a la qüestió que ens ocupa, és quan, tot d'una, la secretària que passa en net l'al·legat fa notar a la jutgessa que a cada pàgina hi ha escrita no sé quantes vegades la paraula *sex*, paraula una mica forta i malsonant, tabú, vaja, atès que remet a hormones desfermades i a magrejades al seient de darrere d'un cotxe, i que potser seria millor canviar-la; s'entén que per no incomodar el tribunal i perquè se la prenguin seriosament. Així ho van fer, i l'escollida va ser *gender*. Literalment, un eufemisme.

Habitualment s'argumenta que la paraula *gènere* pel que fa a les expressions *estudis de gènere, perspectiva de gènere, etc.*, és un calc de l'anglès.

Habitualment s'argumenta que la paraula *gènere* pel que fa a les expressions *estudis de gènere, perspectiva de gènere, etc.*, és un calc de l'anglès, i en part és així; però és que, a més, eviten —en el món acadèmic, en l'àmbit polític, etc.— una altra paraula forta i «malsonant» com seria, per a aquests dos casos, *feminista* (*estudis feministes, perspectiva feminista*). Una eufemística substitució semblant a la de *gender* per *sex*, com en l'al·legat de la jutgessa Ginsburg. Una tàctica, doncs, per a usar una llengua neutra (ni carn ni peix) que passi despercebuda i que no molesti ningú. D'altra banda, que la paraula *feminisme* i derivades facin mal a les orelles de segons qui, n'explica la vigència i l'extrema necessitat.

A això s'hi ha de sumar el complex d'inferioritat i el generalitzat embadaliment panoli envers tots els termes provinents de l'anglès, encara que no calguin, encara que bandegin paraules genuïnes. Dos exemples podrien ser *fake* o *password*; o que una expressió com *sense sucre* se substitueixi per una de menys econòmica com *lliure de sucre*.

Aquest és el context ampli en què s'emmarca la discussió sobre la bondat o la maldat de la paraula *gènere*, que té repercussions òbvies en la denominació de la violència perpetrada per homes contra dones a causa del seu sexe; és a dir, per culpa del masclisme o la misogínia.

Sovint es data la polèmica (pel que fa al castellà) cap als anys 2003-2004, arran de la Llei orgànica 1/2004, del 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere però en realitat arrenca de força abans.

En 1995 es va celebrar la Conferència de Pequín i va ser llavors (tot i que feia almenys tres anys que la denominació s'estava passant) quan es va començar a popularitzar entre moltes feministes la paraula *gènere*, atès que va ser el terme pactat per a compartir a escala mundial una denominació que identifiqués la diferent posició de dones i d'homes, històricament i avui, així com les diferents situacions i possibilitats que se'n deriven.

A partir d'aquell moment es detecta la paraula en molts documents diferents —per exemple, en 1997, dins el número 30 de la revista *Archipiélago* (<https://webs.ucm.es/info/especulo/cajetin/generob.html>) i, fins i tot abans, en 1993 en un document de l'Equador (RAE, CREA)—; però és arran d'un article de Cristina Alberdi del 18 de febrer de 1999 en *El País* que es desferma la tempesta. El firmaven també Carmen Romero, Micaela Navarro, Esther Peña, Florentina Alarcón, Ana María Pérez del Campo, Ana María Ruiz-Tagle i Carmen Olmedo. Es titulava «La violència del [sic] gènere». L'expressió *violència de gènere* s'hi repetia onze cops. (https://elpais.com/diario/1999/02/18/opinion/919292404_850215.html)

Aquest article en va desencadenar dos de l'aleshores defensor del lector [sic] d'*El País*, Camilo Valdecantos, publicats durant el mes següent. A Valdecantos li sembla que el sintagma «chirría en español». Altres personatges van opinar sobre la qüestió. Vicente Molina Foix troba que és d'una «literalidad sin duda anómala y chirriante» i d'una «fealdad intrínseca», una crítica que ja es veu que no és gaire científica. Àlex Grijelmo creu que és una «pésima traducción del inglés: meliflua y blandurria además»; proposa *violencia machista* i formes similars, i fa esment, no sense raó, del complex d'inferioritat davant l'anglès —tot i que Alberdi va explicar les raons de l'opció de

traduir un terme que substituïa formes genuïnes—. S'hi van afegir un munt de veus, com ara Fernando Lázaro Carreter.

De fet, just després de la conferència de Pequín, el llibre d'estil de l'Agència EFE va distribuir una nota a totes les seves redaccions per comminar que en les notícies de l'Agència «debe evitarse a toda costa esta imposición artificial».

Quan has d'utilitzar una expressió de l'estil «a toda costa», estàs reconeixent que ja has perdut la partida, i, així, no hem vist més que florir la paraula *género*, tant en l'expressió *violencia de género* com en altres d'emparentades; només cal recordar la quantitat d'universitats que a l'Estat tenen allò que s'ha convingut a denominar *estudis de gènere*, tant en català com en altres llengües peninsulars.

Les veus contràries al terme addueixen que *gènere* és una paraula lligada a la gramàtica, la literatura i poca cosa més.

Les veus contràries al terme addueixen que *gènere* és una paraula lligada a la gramàtica, la literatura i poca cosa més. No és pas veritat; només cal recordar que el gènere humà és la humanitat o que el DIEC defineix així les dues primeres entrades del mot:

GÈNERE.

- 1 1 *m.* Grup natural d'éssers que s'assemblen per certs caràcters essencials.
- 1 2 **el gènere humà** Els éssers humans considerats col·lectivament.

O les pàgines que hi va dedicar Victòria Sau en el seu *Diccionario ideológico feminista*, I (Barcelona: Icaria, 1990).

Si no fos perquè és la reacció habitual, podria sobtar la irritació i el rebuig que va provocar el poc, en realitat, provocador sintagma *violencia de género*. El mal to i pèssim humor de sempre —més propis del sentiment i la passió que del coneixement lingüístic i d'una ponderada reflexió intel·lectual— que mostren davant qualsevol innovació que vingui, o que els sembli que vingui, del feminisme o de les dones, per molt que després s'introdueixi en la llengua com un peix a l'aigua sense causar cap trastorn i al cap de poc temps sembla que sempre hagi existit; per citar-ne una d'antiga, la denominació *ministra*. Cosa que fa pensar que *violencia de género* prosperarà. Com sempre, qui ho decidirà seran els i les parlants.

De fet, tot i que el 19 de maig del 2004 la RAE va emetre l'*Informe de la Real Academia Española sobre la expresión violencia de género*, (<https://www.uv.es/ivorra/documentos/Genero.htm>) en què es manifestava en contra que l'expressió constés en la Llei, el juliol del 2019 va plantejar incloure el maleït sintagma en el diccionari normatiu. Ja l'havien inclòs en el *Diccionario del español jurídico* i en el *Diccionario panhispánico del español jurídico*. L'any 2004, però, la Real Academia proposava bàsicament el sintagma *violencia doméstica*, expressió eufemística que tendeix a minimitzar el crim i cloure'l en l'àmbit privat.

També plantegen inconvenients sintagmes com *violència conjugal* (perquè n'exclou un munt de casos) i *violència intrafamiliar* (que vol dir tota una altra cosa i no té en compte la violència perpetrada per homes contra dones a causa del seu sexe).

S'ha de dir que en català no hi ha hagut gaire polèmica i que la qüestió ha aixecat molta menys polseguera que en castellà. Tot i que s'utilitza *violència de gènere*, l'expressió que sembla que s'està

consolidant és *violència masclista*. No hi puc estar més d'acord: soc poc partidària d'usar eufemismes o expressions neutres que amaguen la realitat.

En aquest sentit és exemplar, de cap a cap, el títol de la Llei que la detalla —pas imprescindible— i la combat: la Llei 5/2008, del 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista. L'article 3 dedicat a les definicions estableix:

Als efectes d'aquesta llei, s'entén per:

a) *Violència masclista*: la violència que s'exerceix contra les dones, com a manifestació de la discriminació i de la situació de desigualtat en el marc d'un sistema de relacions de poder dels homes sobre les dones, i que, produïda per mitjans físics, econòmics o psicològics, que inclouen les amenaces, intimidacions o coaccions, tingui com a resultat un dany o patiment físic, sexual o psicològic, tant si es produeix en l'àmbit públic com en el privat. (<https://www.parlament.cat/document/nom/TL75.pdf>). ■

El plaer de compartir

TRIAS
DES DE 1908

Trias Galetes - Biscuits, S.A.

Ctra. de Sils, 36
17430 Santa Coloma de Farners
Tel. 972 84 12 13
www.trias.cat